

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

ЗАТВЕРДЖЕНО

рішенням Вченої ради Національної
академії внутрішніх справ
від 25 червня 2024 року, протокол № 14

Голова Вченої ради

Володимир ЧЕРНЄЙ

**ПРОГРАМА
ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
для вступу на навчання для здобуття повної загальної середньої освіти
у Київському ліцеї безпекового спрямування та
національно-патріотичного виховання імені Ярослава Кондратьєва
Національної академії внутрішніх справ**

Київ – 2024

I. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програму вступних випробувань з української мови (далі – Програма) складено відповідно до Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 року № 1392 «Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти» та навчальної програми з української мови, затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 07.06.2017 № 804 «Про оновлені навчальні програми для учнів 5-9 класів загальноосвітніх навчальних закладів».

Програму складено для кандидатів на зарахування до Київського ліцею безпекового спрямування та національно-патріотичного виховання імені Ярослава Кондратьєва Національної академії внутрішніх справ (далі – кандидати), які у 2024 році вступають на основі базової загальної середньої освіти для здобуття повної загальної середньої освіти.

Програма складається з пояснювальної записки, переліку тем, що виносяться на вступне випробування, вимог до рівня підготовки, критеріїв оцінювання та списку рекомендованої літератури.

Ця програма допоможе кандидатам систематизувати питання, на які необхідно звернути увагу при підготовці до вступного випробування з української мови.

Мета вступного випробування з української мови – оцінити рівень підготовленості кандидатів з української мови.

На вступному випробуванні кандидати повинні продемонструвати:

- рівень оволодіння орфографічними, стилістичними, лексичними, граматичними, пунктуаційними нормами сучасної української літературної мови;
- здатність до корекції орфографічної й пунктуаційної грамотності;
- збагачення словникового запасу термінологічною лексикою та фразеологією;
- вміння належним чином оформлювати роботу.

II. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Розділ 1. Фонетика та орфографія.

Велика літера у власних назвах. Написання імен, по батькові, прізвищ, псевдонімів, прізвиськ. Складні прізвища, псевдоніми та імена, що пишуться через дефіс. Написання власних назв іншомовного походження. Написання індивідуальних назв: міфологічних істот і божеств, дійових осіб у літературних творах. Назви найвищих державних та міжнародних посад, міністерств, управлінь, установ та організацій. Агрономічні, астрономічні, історичні, літературні, географічні й топографічні назви.

Вживання знака м'якшення. Вживання апострофа. Вживання знака м'якшення після м'яких *д, з, с, дз, ц, л, н* у кінці слова та складу, після м'яких приголосних у середині складу перед *о*. У суфіксах іменників, прикметників та прислівників (*- зький, - ський, - цький; - зькість, - ськість, - цькість; - зько, - сько, - цько; - зькому, - ському, - цькому; - зьки, - ськи, - цьки*). Суфікси *- еньк-, - оньк -, - есеньк -, - ісіньк -, - ісіньк -*. Знак м'якшення у родовому відмінку множини іменників жіночого роду м'якої групи і відмінків середнього роду на *- нн (я), - ц (е)* II відміни, у дієслівних формах дійсного та наказового способу. Вживання апострофа на позначення роздільної вимови після твердих приголосних перед *я, ю, є, ї* (у корені та після префіксів). Апостроф у словах іншомовного походження.

Ненаголошені голосні *е, и, о*. Написання *е, и, о* у ненаголошених складах за умови добору слова для перевірки із наголосом на *е, и, о*.

Чергування приголосних при словозміні й словотворенні. Зміни приголосних у непрямих відмінках іменників, а також при утворенні нових слів. Групи чергувань *г-з-ж, к-ц-ч, х-с-ш*. Зміни приголосних при пом'якшенні. Основні позиції чергувань.

Спрощення у групах приголосних. Подвоєння, подовження приголосних. Випадні *д і т* у групах *- ждн -, - здн -, - стн -, - стл -*. Випадний *к* у групах *- зкн -, - скн -* при творенні дієслів із суфіксом *- ну -*. Випадний *л* у групі приголосних

- *сли* -. Збіг приголосних. Подвоєння *n* перед суфіксом - *ість*. Буквосполучення - *нн* - у прикметникових суфіксах. Подовження приголосних *д, т, з, с, л, н, ж, ш, ц, ч* перед *я, ю, є, і*.

Написання префіксів *роз-, без-, через-, з-, с-, пре-, при-, при-*. Перехід *з-* у *зі-* з метою уникнення збігу приголосних.

Правила переносу слів. Сполучення *дж, дз* при переносі. Апостроф і м'який знак при переносі. Склади з однієї літери. Переніс складних слів, аббревіатур, прізвищ з ініціалами, умовних скорочень.

Правопис слів іншомовного походження. Передача голосних і приголосних звуків у словах іншомовного походження. Подвоєні й неподвоєні приголосні. Групи приголосних із голосними. Вживання апострофа і м'якого знака в словах іншомовного походження. Дифтонги і кінцеві групи приголосних. Відмінювання слів іншомовного походження.

Написання складних і складноскорочених слів Загальні правила правопису складних слів. Сполучні голосні. Написання разом, окремо або через дефіс складних іменників, прикметників, числівників, займенників, прислівників. Прикладка. Складні прийменники, сполучники, частки. Правопис складноскорочених слів.

Розділ 2. Морфологія. Частини мови.

Іменник. Написання іменників. Відмінювання іменників в однині та множині з урахуванням групи і відміни. Невідмінювані іменники. Закінчення - *а* (- *я*) або - *у* (- *ю*) в родовому відмінку однини іменників II відміни.

Написання та відмінювання прізвищ. Особливості відмінювання імен по батькові.

Прикметник. Написання прикметників. Тверда і м'яка група прикметників. Особливості відмінювання прикметників. Ступені порівняння: проста і складена форма. Зміна основи деяких прикметників. Прикметники, що не утворюють ступенів порівняння.

Числівник. Написання числівників. Кількісні, порядкові, дробові числівники. Прості, складні і складені числівники.

Зв'язок числівників з іменниками, правопис. Узгодження та керування у сполученнях числівників з іменниками. Особливості відмінювання числівників. Написання чисел словами у словосполученнях і реченнях.

Займенник. Написання займенників. Особові, присвійні, вказівні, питальні, означальні займенники. Зворотний займенник *себе*. Особливості відмінювання. Правопис складних (неозначених і заперечних) займенників.

Прислівник. Написання прислівників. Розряди, творення і правопис. Прислівник як частина мови. Розряди прислівників за значенням. Творення прислівників від інших частин мови. Утворення ступенів порівняння. Правопис складних прислівників. Правопис прислівників із префіксом *по* -.

Прийменник. Поняття про мови. Вираження прийменниками різноманітних відношень відмінкових форм із дієсловами та іншими словами в реченні. Прості, складні і складені прийменники. Вживання прийменників із формами непрямих відмінків.

Сполучник. Прості, складні і складені сполучники. Сполучники сурядності: єднальні, протиставні і розділові. Сполучники підрядності: часові, причинові, цільові, умовні, допустові, наслідку, порівняльні.

Частка. Групи часток за значенням. Словотворчі і формотворчі частки.

Вигук. Творення вигуків. Розряди вигуків за значенням.

Розділ 3. Синтаксис і пунктуація.

Словосполучення. Підрядний і сурядний зв'язок між словами й частинами складного речення. Головне й залежне слово в словосполученні. Типи словосполучень за морфологічним вираженням головного слова. Словосполучення непоширені й поширені.

Речення. Види речень у сучасній українській мові: за метою висловлювання (розповідні, питальні й спонукальні); за емоційним забарвленням (окличні й неокличні); за будовою (прості й складні); за складом граматичної основи

(двоскладні й односкладні); за наявністю чи відсутністю другорядних членів (непоширені й поширені); за наявністю необхідних членів речення (повні й неповні); за наявністю чи відсутністю ускладнювальних засобів (однорідних членів речення, вставних слів, словосполучень, речень, відокремлених членів речення, звертання).

Просте речення. Підмет і присудок як головні члени двоскладного речення. Особливості узгодження присудка з підметом. Способи вираження підмета. Типи присудків: простий і складений (іменний і дієслівний). Способи їх вираження. Речення з відокремленими членами. Поняття про ускладнене речення. Просте речення з однорідними членами. Однорідні члени речення. Сполучники і розділові знаки при однорідних членах речення. Узагальнюючі слова при однорідних членах речення. Поняття й умови відокремлення другорядних членів речення. Відокремлені прикладки. Уточнюючі члени речення.

Звертання. Вставні слова, сполучення слів, речення. Способи вираження і виділення звертання. Значення вставних слів, сполучень слів і речень, вживання розділових знаків.

Складне речення. Типи складних речень. Сурядний і підрядний зв'язок між частинами складного речення.

Складносурядне речення. Сміслові зв'язки між частинами складносурядного речення (єднальні, протиставні, зіставні, розділові, приєднувальні). Розділові знаки у складносурядному реченні.

Складнопідрядне речення. Головна і підрядна частини. Види підрядних речень (означальні, з'ясувальні, обставинні). Складнопідрядні речення з кількома підрядними, розділові знаки в них.

Безсполучникове складне речення. Розділові знаки в безсполучниковому реченні.

Складне речення з різними видами сполучникового та безсполучникового зв'язку, розділові знаки в ньому.

Пряма й непряма мова. Заміна прямої мови непрямою. Цитата як різновид прямої мови. Діалог. Розділові знаки в конструкціях із прямою мовою, цитатою та діалогом.

III. ФОРМА ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Формою проведення вступного випробування з української мови є диктант, текст якого укладає голова предметної екзаменаційної комісії та затверджує керівник закладу освіти.

Під час підготовки варто враховувати тематику текстів, орієнтовно визначену в соціокультурній змістовій лінії навчальної програми.

За обсягом тексти диктантів повинні містити 160 – 170 слів.

Визначаючи кількість слів, ураховують як самостійні, так і службові частини мови.

На проведення вступного випробування відводиться 1 (одна) астрономічна година. Відлік часу ведеться від початку читання членами предметної екзаменаційної комісії тексту диктанту.

Текстів диктанту, які мають міститися в конвертах, опечатаних та скріплених печатками приймальної комісії, має бути не менше трьох.

В одній із аудиторій, де проводиться вступне випробування, один із кандидатів (за бажанням) обирає конверт із текстом диктанту (число копій має відповідати числу аудиторій, у яких проводиться вступне випробування з української мови).

Методика проведення диктанту традиційна, однак під час вступного випробування є певні особливості, зокрема: спочатку член предметної екзаменаційної комісії читає весь текст, після чого не дає ніяких пояснень щодо його змісту, лексичного значення слів, правописних особливостей. Після прочитання всього тексту читає перше речення. Далі це речення диктується для запису частинами, як правило, один раз. Після того, як кандидати запишуть речення, член предметної екзаменаційної комісії читає його повністю для перевірки. Таким чином диктується кожне речення тексту. Член предметної

екзаменаційної комісії обов'язково вказує місце поділу тексту на абзаци. Після запису всього тексту він читає його ще раз, роблячи більш тривалі паузи між реченнями і надаючи змогу кандидатам ретельно перевірити написане й виправити допущені помилки.

Текст потрібно диктувати виразно, відповідно до норм літературної вимови в такому темпі, щоб кандидати встигли вільно його записати.

Диктант оцінюється однією оцінкою на основі таких критеріїв:

- орфографічні та пунктуаційні помилки оцінюються однаково;
- повторювані помилки (в одному і тому ж слові, яке повторюється в диктанті декілька разів) вважаються однією помилкою; однотипні помилки (на одне й те саме правило), але у різних словах вважаються різними помилками;
- розрізняють грубі помилки й негрубі (винятки з усіх правил; написання великої букви в складних власних назвах; правопис прислівників, утворених від іменника з прийменниками; заміна одного розділового знака іншим; заміна українських букв російськими, випадки, коли замість одного знака поставлений інший; випадки, що вимагають розрізнення не і ні – у сполученнях не хто інший, як...; не що інше, як...; ніхто інший не..., ніщо інше не ...; пропуск одного зі сполучуваних розділових знаків або порушенні їх послідовності;
- орфографічні та пунктуаційні помилки на правила, що не включено до шкільної програми, виправляють, але не враховують. Також не вважають за помилку неправильну передачу так званої авторської пунктуації;
- за наявності в диктанті більше п'яти виправлень оцінка знижується на один бал.

Диктант оцінюється за 12-ти бальною шкалою однією оцінкою на основі таких критеріїв:

- 1) орфографічні та пунктуаційні помилки оцінюються однаково;
- 2) помилка в слові, яке повторюється в диктанті декілька раз, вважається однією помилкою;
- 3) однотипні помилки, але в різних словах, вважаються різними помилками;

4) розрізняють грубі й не грубі помилки, тобто такі, які не мають суттєвого значення для характеристики грамотності. До негрубих відносять такі помилки:

- у винятках;
- у написанні великої букви в складних власних назвах;
- у випадках написання разом й окремо прислівників, утворених від іменників із прийменниками;
- у випадках, коли замість одного знака поставлений інший;
- у випадках, що вимагає розрізнення не і ні (у сполученнях: не хто інший, як...; не що інше, як...; ніхто інший не...; ніщо інше не...);
- у пропуску одного зі сполучуваних розділових знаків або в порушенні їх послідовності;

5) під час підрахування помилок дві негрубі вважають за одну грубу;

6) за наявності в диктанті більше п'яти виправлень оцінка знижується на бал.

Нормативи оцінювання диктанту

Бали	Кількість помилок
1	15-16 і більше
2	13-14
3	11-12
4	9-10
5	7-8
6	5-6
7	4
8	3
9	1+1 (негруба)
10	1

11	1 (негруба)
12	0

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Авраменко, О. Було-стало: зміни в правописі / О. Авраменко. Київ: Видавництво Даринка, 2019, 40 с.
2. Авраменко О. Збірник диктантів. 9 клас. ДПА – 2021. К.: Грамота, 2020.
3. Авраменко О. Тищенко О., Українська мова. Правопис у таблицях, тестові завдання / О. Авраменко. О. Тищенко. Київ: Видавництво #книголав, 2020, 200 с.
4. Бойчук В.М., Стратулат Н.В., Яслик В.І. Інновації в українському правописі 2019 року: навчально-методичні рекомендації. Київ-Івано-Франківськ, 2020. 20 с.
5. Бурячок А. Орфографічний словник учня. Київ :Навчальна книга-Богдан. 2021.
6. Городенська К. Г. Українське слово у вимірах сьогодення. Видання друге, істотно доповнене. Київ : КММ, 2019. 208 с.
7. Граматика української мови в таблицях за оновленим правописом / Святослав Вербич. Київ: Видавництво Арій, 2020.
8. Дубчак Ольга. Чути українською. У світі звуків і букв. Київ: Віхола, 2021. 192 с.
9. Жайворонок В. В. Велика чи мала літера? Словник-довідник. Київ : Наукова думка, 2004.

ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ

1. <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi>
2. <http://slovopedia.org.ua>
3. <http://ukrainskamova.at.ua/>
4. Лінгвістичний портал "Мова.info" - <http://www.mova.info/>

5. Мариненко І.О. Синтаксис української мови (з правилами пунктуації): Навчальний посібник. Київ, 2021. – 279 с. http://labs.journ.knu.ua/mova/wp-content/uploads/2022/01/Marynenko_I_SYNTAKSYS_Posibnyk_2021.pdf
6. Офіційний сайт української мови: <http://ukrainskamova.com>
7. Тренажер із правопису української мови: <https://webpen.com.ua/>
8. Український правопис. – URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/05062019-onovl-pravo.pdf>.